

Globalizacija in medkulturni vidiki: Od psihologije do psihološke antropologije kot uporabne znanosti

BOJAN MUSIL

Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta,
Oddelek za pedagogiko, psihologijo in didaktiko,
Koroška 160, SI-2000 Maribor

IZVLEČEK

Psihologija se je od svojega začetka spogledovala z objektivnimi, naravoslovnimi znanostmi in dostikrat zanemarjala dejstvo, da njen glavni predmet preučevanja (človek) ustvarja zgodovino. Novejši psihološki pristopi poskušajo človeka ujeti v sociokulturni kontekst, razširitev predmeta preučevanja pa zahteva tudi drugačne (multidisciplinarne) metode. Ta nova znanost (psihološka antropologija) lahko bolj veljavno odgovarja na izzive človeštva.

Ključne besede: psihologija, kultura, medkulturna psihologija, kulturna psihologija, interkulturna psihologija, psihološka antropologija, akulturacija

ABSTRACT

GLOBALISATION AND CROSSCULTURAL ASPECTS: FROM PSYCHOLOGY TO PSYCHOLOGICAL ANTHROPOLOGY AS APPLICATIVE SCIENCE

Psychology has been flirting with objective, natural sciences since its beginning and has been also frequently ignoring the fact, that its subject of study (human) is making history. New psychological approaches are trying to catch the human in sociocultural context, expansion of subject of study also demands different (multidiscipline) methods. This new science (psychological anthropology) can more validly reply to challenges of humankind.

Key words: psychology, culture, cross-cultural psychology, cultural psychology, intercultural psychology, psychological anthropology, acculturation

Po Kuhnu (1964) bi lahko vsako znanost gledali razvojno – nastanek ideje-paradigme, njeno razvijanje in preizkušanje, njen zaton in nastanek nove paradigme. Poznavanje zgodovine in razvoja je danes nujni element razumevanja te iste znanosti.

O psihologiji kot o znanosti (če kar na začetku izpustimo krilatico, da ima kratko zgodovino in dolgo preteklost) lahko razmišljamo od druge polovice 19. stoletja naprej, konkretnije od Wundtove ustanovitve laboratorija leta 1879.

Wundt je v osnovi definiral dve psihologiji – prva naj bi bila tako imenovana fiziološka, kjer je poudarek na eksperimentalnih študijah takojšnjih izkušenj posameznika; druga pa naj bi bila *Völkerpsychologie* (ali v najboljšem prevodu *psihologija ljudstev*), ki preučuje višje funkcije, kot so jezik, mišljenje, spomin in pri tem uporablja razvojno-historično metodologijo (Cole, 1998).

Brez večje zadrege lahko rečemo, da se je kasnejša psihologija začela razvijati predvsem po smernicah prve psihologije, katere velika vrednost je bila predvsem eksperimentalna metoda.¹ Mnogi znanstveniki, ki bi jih lahko umestili na polje raziskovanja druge psihologije, pa so ostali na ožjih področjih etnologije, antropologije in lingvistike. Psihologiji je ta razvoj odvzel kontekstualno ozadje kulturno-historičnega preučevanja (ki je značilno za vse mehke znanosti), ostanek pa je bil dostikrat mehanicistično spogledovanje z eksaktnimi, naravoslovnimi znanostmi, ki je bil najbolj drastično izpeljan v behaviorizmu.

Behaviorizem je poskušal psihološko znanost očistiti spekulativnega in prav elegantno je s strategijo dražljaj - odgovor² odpravil eno osnovnih dilem, ki se pojavlja v vseh znanstvenih vedah, ki se kakorkoli ukvarjajo s človekom (in prav tako tudi v ideologijah in religijah) - *ali je človek izvorno socialno bitje ali je njegova socialnost zgolj (stranski) produkt njegovega razvoja*.³ Seveda lahko skozi to gledanje vse možne vplive socialnega okolja opredelimo kot socialne dražljaje, in če jih lahko reduciramo na to terminologijo, je razlika do fizičnih dražljajev majhna ali zanemarljiva.

Kakšen je pravzaprav nauk te zgodbe? Za nastanek, razvoj in odmevnost neke znanosti je sicer pomembno, da se le-ta osredotoči okoli konceptov, ki predstavljajo jedro njenega preučevanja,⁴ vendar se (vsaj) v primeru psihologije pojavlja pomembno vprašanje – če smo tej znanosti o človeku odvzeli sociokulturno komponento, kaj pravzaprav od njenega predmeta preučevanja še ostane?

Verjetno je prav ta zadrega poglobitni razlog spogledovanja vse večjega števila psihologov s širšimi konteksti človekovega bivanja, kamor lahko prištejemo koncepte človeške evolucije, kulture, družbenega in političnega sistema. Pravzaprav je ta geneza tragikomična v tem, da se vedno bolj približujemo Wundtovi drugi psihologiji – psihologiji ljudstev.

Zakaj o kulturi v psihologiji

Segall in drugi (1999) poudarjajo, da je potrebno človeka gledati v sociokulturnem kontekstu, če ga hočemo razumeti. Naše vedenje je v osnovi socialno (vsebuje odnose z drugimi osebami in reakcije na njihovo vedenje), vendar pa lahko to zasledimo tudi pri

¹ Že mnogi Wundtovi učenci so kritizirali njegove podvige v predmetu preučevanja psihologije, tako da se po Wundtu samem nihče več ni resneje lotil izgradnje psihološkega periodnega sistema občutkov oziroma počutkov.

² Ali v bolj kognitivno razsvetljeni obliki dražljaj – mediacijski proces – odgovor.

³ S tem vprašanjem prodiramo na področje socialne motivacije v socialni psihologiji.

⁴ Lahko bi rekli, da je eno takšno jedro v fiziki energija, v sociologiji skupina in v antropologiji kultura (po Segall in drugi, 1999).

mnogih živalskih vrstah.⁵ Toda ljudje nismo organizirani samo po habitualnih socialnih aktivnostih in odnosih, ampak smo prav tako izpostavljeni skupni kulturni tradiciji, ki se prenaša preko učenja in jezika (Kottak, 1994). Kultura je torej tisti koncept, ki ga lahko pripišemo izključno človeku.⁶ Če je kultura torej esencialno človeška, je še kako zanimiva za psihologijo, saj je njena variabilnost prav tako pomembna kot dedni material in specifične socialne situacije v preučevanju konsistentnosti in variabilnosti človekovega vedenja. Konkretno lahko služi naslednji primer – potreba po hrani je biološka, vendar pa je kultura tista, ki nas nauči kaj, kdaj in kako jesti.

Pred definicijami kulture lahko iz predhodnega teksta izpeljemo eno izmed značilnosti kulture – je namreč superorganska (Kroeber, 1917; po Cole, 1998), kar pomeni, da ima existenco nad in preko individualnega ali preprosto rečeno – je enostavno že tu, ko se rodimo (je apriorna). Čeprav posamezna človeška usoda lahko ustvarja kulturo (ali vsaj sodeluje v procesu njene spremembe), je razvojno gledano kultura tista, ki nas prva oblikuje (inkulturira).⁷

Superorganskost ima za posledico tudi vseprisotnost kulture – vsi jo imamo in nam je skupna – je značilnost posameznika ne kot posameznika, ampak posameznikov kot članov skupine. Kultura je vsepovsod, je tako vsakdanja, da se je ponavadi niti ne zavedamo.

Kultura predstavlja osnovni koncept antropologije, zato mnogo njenih definicij prihaja prav s tega znanstvenega področja. Prvi naj bi o njej znanstveno spregovoril E. Tylor v *Primitive Culture* (1871; v Barnouw, 1985; Kottak, 1994) kot o ...celostnem kompleksu, ki vsebuje vedenje, umetnosti, morale, zakon, običaje in mnoge druge značilnosti ter navade, ki jih ima človek kot član skupnosti... Barnouw (1985) vidi pomanjkljivost te definicije v (seveda) nepopolnem spisku vseh fraz in predvsem v pomanjkanju eksplicitne integracije vsega naštetega. Morda je bolj kot Tylorjeva definicija pomembno njegovo gledišče, da naj bi se kultura preučevala kot sfera ločeno od psihologije in biologije, saj imajo kulturni fenomeni svoje lastne zakone in jih zato lahko študiramo znanstveno (Barnouw, 1985; Kottak, 1994). S tem mu neizpodbitno pripada vloga enega izmed očetov znanstvene kulturne (socialne) antropologije.⁸

Linton (1945, v Barnouw, 1985) se je v svojem pogledu enostavno izognil kritiki, da njegov spisek značilnosti kulture ni popoln in da posamezni elementi niso integrirani; zanj je kultura ...konfiguracija naučenega vedenja in rezultati vedenja, katerega komponentni elementi so skupni in se prenašajo znotraj in preko članov določene družbe...

⁵ Če bi družbo na hitro definirali kot organizirano življenje v skupini, lahko tak socialni sistem pripišemo prav tako npr. tropu volkov, opic...

⁶ Morda se ta trditev sliši nekoliko antropocentrično, toda kot bo razvidno v nadaljnjem tekstu, je večina definicij zasnovana na tej atribuciji.

⁷ Odnos med kulturo in posamezniki je dialektičen – kultura ustvarja vedenje, vendar pa je neprestano rekonstruirana s strani posameznikov (Miller, 1997; v Segall in drugi, 1999).

⁸ Verjetno je na tej točki že jasno, da ne govorimo o kulturi v smislu 'visoke kulture' (kamor bi lahko prišle institucije opere, muzeje... oziroma dejavnosti, ki obsegajo področje človekovega delovanja, zlasti umetniškega delovanja), ki kaže na neko generalno stilsko življenje oziroma preferenco vrednot (Moghaddam in drugi, 1993). Po drugi strani tudi ne govorimo o množični ali POPularni kulturi. Oboje pa vsekakor je segment celostnega kompleksa kulture. Na tem mestu je treba omeniti tudi uporabo kulture za opis lastnosti človeka glede na obvladovanje splošno veljavnih načel, norm, pravil pri vedenju (npr. imeti zelo visoko kulturo, človek brez kulture), ki pravzaprav kažejo na krepostnost posameznika. Prav tako je potrebno izločiti biološko uporabo (npr. kultura mikrobov, celic,...), agrarno (npr. rastlina, ki se goji, predeluje za prehrano in industrijsko predelavo (iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika). Pri tej slednji uporabi je zanimivo, da etimološko kultura izhaja iz grškega *collo*, kar pomeni obdelovati (Rus, 1997).

V definicijo je vključen tudi faktor učenja, različni aspekti kulture (socialno vedenje in produkti vedenja) in historična (časovna) komponenta - prenos preko generacij.⁹

Herskovits (1948) je primer enostavnega in učinkovitega opisa kulture ...kot človeško ustvarjenega dela okolja... Osebo menim, da je ta definicija zelo dobra za kakršenkoli začetek razpravljanja na temo kulture, saj poudarja ne samo nujno prisotnost človeka, ampak tudi njegovo aktivno vpletenost (z možno aplikacijo tudi na ustvarjalnost). Prav tako njegova definicija ne izključuje upoštevanja tako materialnih objektov, kot tudi socialnih institucij (npr. poroka, zaposlitev, izobraževanje, upokojitev), ki so regulirane preko zakonov, norm in pravil (Smith in Bond, 1999).

Zgoraj omenjeno dvojnost kulture dobro razmejuje Kroeber (1952), ki govori o stvarnostni (eksplicitni) in vrednotni (implicitni) kulturi¹⁰. Gre za razlikovanje med vidiki materialnega razvoja (tehnologija, arhitektura, urbanizem) in vidiki notranjih psihičnih procesov (vrednote, norme, tabuji). Seveda je možno najti kategorije, ki so na presečišču obeh, kot npr. življenjski stil, ki ga lahko opisujemo preko psiholoških značilnosti (vrednote, stališča, osebnostna struktura...) ali zunanjih izrazov in produktov vedenja (stil oblačenja...). Zanimiv je jezik, eden glavnih generatorjev kulture, ki ga lahko po analizi vsebine uvrstimo na implicitno raven, po strukturi pa na eksplicitno.

Naslednji avtorji so zanemarili materialne vidike kulture (artefakti, orodja, stavbe) in se osredotočili predvsem na notranje psihološke dimenzije, zato lahko govorimo o mentalističnih definicijah (Barnouw, 1985): ...kultura je sestavljena iz česar koli, kar posameznik mora vedeti ali verjeti, da lahko deluje na način, ki je sprejemljiv za druge člane... (Goodenough, 1957; v Barnouw, 1985); ...pri kulturi gre za zgodovinsko prenesene vzorce pomenov, utelešene v simbolih. Kultura proizvaja pomen z ustvarjanjem pomenskih kategorij, kot so socialne prakse (npr. poroke) in vloge (npr. nevesta), kot tudi vrednote, prepričanja, ... (Geertz, 1973).¹¹ Pomen teh definicij je v poudarjanju kulturnega učenja in v končni fazi internaliziranosti kulture.¹²

Kulturno učenje je simbolno učenje, ki je edinstveno in tudi bistveno za človeško vrsto.¹³ V osnovi lahko simbole opišemo kot verbalne ali neverbalne znake, ki nimajo nujne ali naravne povezave s stvarmi, ki jih predstavljajo, njihova zveza je torej arbitrarna in konvencionalna (Kottak, 1993). Uporaba simbolnih sistemov omogoča nekatere edinstvene možnosti v komunikaciji (in s tem tudi pri shranjevanju, procesiranju in uporabi informacij) in prenosu kulturnega repertoarja iz generacije v generacijo oziroma

⁹ Kombinacija časovne perspektive in človekovega vedenja je naslednja: kultura je produkt preteklega človekovega vedenja in oblikovalec prihodnjega (Segall in drugi, 1999).

¹⁰ Rus (1997, 1999) govori o subjektivnih in objektivnih vidikih. V prvo skupino spadajo psihološke, neoprijemljive značilnosti (kot so vrednote, osmišljanje eksistence,...), v drugo pa zunanji, oprijemljivi vidiki socialnega vedenja (kot rituali in ceremonije, prav tako pa urbanizem, arhitektura, moda...). Kultura je izraz njihove interakcije in zato celostna.

¹¹ V to skupino bi lahko dodali tudi naslednjo definicijo: ...kultura je relativno organiziran sistem skupnih pomenov (Smith in Bond, 1999).

¹² Ljudje internalizirajo predhodno ustvarjen sistem pomenov in simbolov, ki ga uporabljajo za pojasnjevanje sveta, ekspresijo čustev, ustvarjanje sodb. Ta sistem pomaga voditi njihovo vedenje in zaznave skozi življenje (Geertz, 1973). Poudarjena je torej socialna relativnost in socialna konstrukcija kulture, s čimer smo blizu simbolnemu interakcionizmu (G. H. Mead) in socialnemu konstruktivizmu (Berger in Luckmann).

¹³ Lahko ločimo individualno situacijsko učenje (preko lastne izkušnje), socialno situacijsko učenje (preko članov socialne skupine, npr. tropa opic) in kulturno učenje (preko simbolnih sistemov) (Kottak, 1994). Nekatere raziskave višjih primatov kažejo, da tudi opice uporabljajo neko obliko simbolne komunikacije, vendar pa imamo samo ljudje priredne in podredne slovnične oblike, s čimer lahko razpravljamo tudi o dogodkih, ki se lahko sploh nikoli ne zgodijo (Segall in drugi, 1999).

medgeneracijski transmisiji. Pri tem izstopa jezik, to orodje orodij.

Učenje v kulturi lahko združimo v dva večja procesa: socializacijo in inkulturacijo, pri čemer je v psihološki literaturi bolj poznan in razdelan prvi. Segall in drugi (1999) poudarjajo, da gre v obeh procesih za učenje od drugih, kako se obnašati, vendar je pri socializaciji nujna povezava s poučevanjem, kjer gre za prisotnost pomembnih drugih (Mead) oziroma socializacijskih agentov (Child 54; v Segall in drugi, 1999),¹⁴ ki so starši, učitelji, vrstniki. Socialni agenti imajo moč nad nami, zaradi česar nas lahko socializirajo. Potreben je tudi trud drugih za kontrolo vedenja.

Inkulturacijo je prvi uporabil Herkovits (1948) in se navezuje na vse učenje v človekovem življenju v kontekstu kulture. Kadarkoli se učimo kateregakoli dela vsebine naše družbe, ki je kulturno ustvarjen in omejen v predhodnih generacijah, se pojavlja inkulturacija. Vsebuje torej vse učenje v kulturi, vključno s socializacijo.¹⁵

Ne glede na celostnost in vseprisotnost kulture jo lahko obravnavamo na različnih ravneh: na ravni posameznika, skupine ali družbe (Rus, 1999). V prvem primeru lahko govorimo o osebni, v drugem organizacijski in v tretjem globalni kulturi. Na ravni osebne kulture prav tako lahko ločimo telesno, kamor spadajo športne in druge fizične aktivnosti, vedenje v zvezi z zdravjem, higieno, toaleta..., in duhovno kulturo, kjer je lahko identiteta, Jaz, samopodoba, človek kot subjekt in njegova akcija (Rus, 1999).

Globalno kulturo oziroma kulturo večjih sistemov bi lahko nadalje delili na nacionalno, internacionalno in subkulturalno (Kottak, 1994). Po Herkovitsevi definiciji (1948) lahko v prvo skupino uvrstimo del okolja, ki ga je ustvarila (in ga ustvarja) neka nacija ali nacionalna skupina (npr. Slovenija, Japonska...); v drugi skupini gre za kulturne tradicije, ki so razširjene preko nacionalnih meja (npr. Commonwealth, pravoslavni kristjani,... lahko pa tudi migracija in multinacionalne organizacije); v tretji skupini pa gre za kulture, manjše od nacionalnih, ki imajo nekatere skupne in nekatere različne simbolno osnovane vzorce in tradicije znotraj iste kompleksne družbe (npr. na podlagi regije, razreda ali sloja, etnične pripadnosti v multikulturni družbi, religije, izobrazbe,...).

V pričujočem poglavju verjetno ni odgovora na predhodno omenjeno osnovno dilemo apriornosti/aposteriornosti socialnega v človeku (kar pravzaprav ni bil niti namen), izpostavljena pa je povezava kulture s psihološko znanostjo. Kultura je bistvena v tem, kar smo (namreč ljudje), njene značilnosti pa se prepletajo (oblikujejo, sodelujejo) z nekaterimi osnovnimi koncepti, ki jih preučuje psihologija ali področja psihologije (kot so jezik in verbalna komunikacija, stili komunikacije, socialna kognicija, medosebni, medskupinski odnosi, načini pogajanj, ekspresije emocij, stališča, vrednote, medkulturna interakcija in posledice medskupinskih kontaktov).¹⁶

Kako o kulturi v psihologiji

V psihologiji obstajajo trije večji pristopi, ki izhajajo s področja socialne psihologije¹⁷ in vključujejo kulturo (po Smithu in Bondu, 1999): cross-cultural, cultural in

¹⁴ V ta koncept bi lahko z rezervo padel tudi model v socialnem učenju Bandure.

¹⁵ Segall in drugi (1999) opozarjajo na sledeči paradoks: ljudje, ki so najbolj inkultivirani, se ponavadi slabo zavedajo vloge kulture v izoblikovanju njih samih, saj ne vedo, kaj se je bilo nemogoče naučiti v določeni družbi in kulturi. Kultura jih namreč specifično oblikuje tako dovršeno, da je vprašanje, če sploh lahko sprejmemo idejo o alternativnih načinih njihovega sistema.

¹⁶ Podobno kot smo začeli to poglavje, lahko ob zaključku omenimo Sterna (1920), kateremu je socio-kulturni kontekst integralni del mentalnega funkcioniranja (po Cole, 1998).

¹⁷ Judd je leta 1926 objavil knjigo o socialni psihologiji, kar je bil njegov prevod Wundtove psihologije

interculturelle. Prva dva pristopa imata korenine v anglosaksonskem svetu, slednji pa v frankofonskem.

Cross-cultural psychology ali medkulturna (prekulturna) psihologija je osredotočena na razlike med kulturami in uporablja psihološko metodologijo (vprašalniki, lestvice, strukturirano opazovanje).¹⁸ Cultural ali kulturna psihologija preučuje univerzalne procese znotraj kulture s poudarkom na kvalitativnih metodah (analiza diskurza). Psychologie interculturelle ali interkulturna psihologija preučuje socialne procese, ki se pojavljajo, ko so člani različnih kulturnih skupin v interakciji.

Ti različni pristopi se v večini primerov prej dopolnjujejo kot prepletajo, poenostavljeno pa bi lahko razmerja opisali takole: kulturni pristop poskuša podati teoretično podstat, medkulturni empirično preverja, interkulturni pa vse znanje usmerja v praktično uporabo. Seveda pa je skupna točka vsem pristopom, da v svojem osnovnem predmetu preučevanja (tj. kulturi) posegajo na druga znanstvena področja (kot so antropologija in etnologija, lingvistika, družbene vede in ekonomija, biologija in naravoslovje, arhitektura in gradbeništvo, tehnologija in kibernetika...), s čimer so prav tako societalni, interdisciplinarni in antropološki (Rus, 1999). V tem pogledu je integracija v širšo znanost - psihološko (ali psihosocialno) antropologijo (Rus, 1999) povsem umestna, če ne kar naravna.¹⁹

Nov pristop se kaže na različnih ravneh soočanja absolutizma univerzalnosti psiholoških procesov na eni strani in antropološkega (kulturnega) relativizma na drugi. Klasična psihološka dimenzija poudarja iskanje univerzalnosti ali generalnosti, etični²⁰ pogled s kvantitativnim raziskovanjem, ki ima napovedno moč preko generalizacije oziroma pripisovanja ugotovljenih zakonitosti, antropološka pa različnost fenomenov oziroma partikularnost, emični pristop s kvalitativnim raziskovanjem, ki poudarja historično gledanje, zakonitosti pa so izpeljane iz specifičnosti fenomena. Bogastvo kombiniranega pristopa je premostitev prepričanja, da antropologija, kljub temu da uporablja nekatere temeljne psihološke pojme, ne pozna dovolj psihologije, psihologija pa ne antropologije oziroma njenih konkretnih spoznanj, ki bi lahko potrdila nekatere psihološke teorije (Rus, 1999).

Praktično o kulturi

Področje medkulturnih interakcij in posledic medkulturnega kontakta je v današnjem svetu lahko zelo aktualno. Če bi poenostavljeno opisali globalizacijo z ekonomskega vidika kot pretok kapitala, informacij (in znanja) ter pretok delovne sile, sta verjetno v večini (nacionalnih) držav pozitivno vrednotena prva dva tokova, slednji pa je problematičen. Strokovnjaki (še posebej s področja informatike in računalništva ter telekomunikacij) so lahko zaželena skupina, ilegalni ekonomski emigranti ali celo begunci

ljudev, in jo opredelil kot neodvisno znanost, ki uporablja metode antropologije, sociologije in lingvistike (Cole, 1998).

18 Nekakšna krovna organizacija medkulturne psihologije je IACCP (International Association for Cross-Cultural Psychology), ki jo lahko obiščete na spletni strani: <http://www.fit.edu/CampusLife/clubs.org/iacpp/>

19 Tudi v antropologiji obstaja bogata tradicija spogledovanja s psihologijo, in sicer v smeri *kultura in osebnost*, ki od 30. let dalje preučuje načine, na katere kultura družbe vpliva na posameznika, ki se razvija znotraj nje (Barnouw, 1985; Segall in drugi, 1999).

20 Beseda etičen se ne nanaša na etiko ali npravstvenost, ampak na znano dihotomijo raziskovalnega pristopa, kjer je v kontekstu kulture etic pristop preučevanje kulture od zunaj (skozi oči zunanjega raziskovalca), emic pa preučevanje od znotraj (skozi oči tistega, ki v tej kulturi živi). Prvi je besedi uporabil Pike (1954; po Segall in drugi, 1999) za razmejitev *fonetike* in *fonemike*.

iz kriznih žarišč pa vse prej kot to. Količina ljudi, ki pritiskajo na meje 'obljubljenih dežel', postaja iz dneva v dan večja in nepregledna.

Pravzaprav smo se tega (v Sloveniji) začeli zavedati šele v zadnjih dveh letih in skladno s tem do sedaj še ni bilo nobene prave strategije soočanja s tem problemom. Navsezadnje je resnično o ilegalnih prestopnikih lažje govoriti kot o bremenu (sploh če jim obesimo predznak ene izmed negativnih, vendar logičnih posledic globalizacije). In resnično – v množičnosti pojava se pravzaprav kaže brezosebna plat globalizacijskega procesa.

Kdo so ti ljudje, kakšna je njihova nacionalna, izobrazbena in poklicna struktura, kakšna je njihova osebnost in kakšne so njihove vrednote, kako se soočajo z novim okoljem – to so samo nekatera izmed vprašanj, ki si jih lahko postavimo. Če bi jih zaobjeli kot poseben segment svoje matične (nacionalne) kulture, bi lahko iskali podobnosti in različnosti z njihovo generalno kulturo. Pomembnejši (tudi v smislu njihovega boljšega psihičnega počutja) bi lahko bil njihov proces soočanja z novo kulturo.

Akulturacija je pojav, kjer sociokulturni kontekst vpliva na posameznika izven njegove lastne kulture (Segall in drugi, 1999)²¹. Po Redfieldu, Lintonu in Herskovitsu (1936; v Segall in drugi, 1999) naj bi poskušala razumeti fenomene, ki so rezultat tega, ko skupine posameznikov iz različnih kultur pridejo v medsebojni (neposredni) kontakt, ki mu sledijo spremembe v originalnih kulturnih vzorcih v eni ali celo v obeh skupinah (v večini primerov pride do večjih sprememb v eni skupini, ponavadi akulturacijski glede na dominantno²²).

Graves (1967; po Segall in drugi, 1999) razlikuje med kolektivnimi fenomeni akulturacije in psihološkimi. Med prve spadajo fizične, biološke, politične, ekonomske, kulturne in socialne spremembe, med psihološke pa spremembe v vedenju in vrednotah, identiteti, akulturacijski stres, patologija in adaptacija.

V vseh situacijah medkulturnega kontakta je pomembno, kako se akulturirati. Segall in drugi (1999) naštevajo štiri strategije (SLIKA 1), ki so odvisne od dveh faktorjev – kulturno ohranjanje (kako je vrednotena ohranitev kulturne identitete in njenih karakteristik) ter kontakt in participacija (kako je vrednoteno imeti odnose z drugo kulturo).

		kulturno ohranjanje	
		visoko	nizko
kontakt in participacija	visoka	Integracija	Asimilacija
	nizka	Separacija ²³	Marginalizacija

SLIKA 1: Akulturacijske strategije (po Segall in drugi, 1999)

Raziskovanje medkulturne adaptacije in akulturacije (kot je bilo predstavljeno) poskuša odgovoriti na vprašanje, kako se dogaja medkulturni kontakt, iz česar sledi

²¹ Podoben pojem je medkulturna adaptacija, vendar je le-ta bolj osredotočena na proces prilagajanja novi kulturi skozi čas, akulturacija pa bolj na samo vsebino tega kompleksnega procesa (Smith in Bond, 1999). V tradiciji francoske interkulturne psihologije se uporablja tudi interkulturacija, kot proces interakcije med posamezniki in skupinami, ki sami sebe identificirajo kot kulturno različne (Clanet, 1990; po Segall in drugi, 1999).

²² V večini primerov razmerje med skupinama (kulturama) ni enakovredno, tako da je ena dominantna, druga pa nedominantna (akulturacijska).

²³ Kadar je separacija zaželena (ali celo zahtevana) s strani dominantne kulture, govorimo o segregaciji (Segall in drugi, 1999).

večja predvidljivost ter možnost izogibanja (medskupinskim, medetničnim) konfliktom. Zavedati se je treba, da je proces vedno postavljen v neko konkretno situacijo, ki ima svojo preteklost. Če bi torej poskušali podati tudi odgovor na vprašanje, zakaj se tak proces dogaja, je potrebno vključiti tudi znanje drugih znanstvenih področij in njihovo metodologijo,²⁴ preko katerih je fenomen predstavljen tudi v širši sociokulturni razvojni dimenziji. Navsezadnje nas postmoderna čas uči, da so enoznačne in absolutno veljavne resnice prej ideal kot pravilo.

Literatura:

- Barnouw, V. (1985). *Culture and personality*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.
- Cole, M. (1998). *Cultural psychology: a once and future discipline*. Cambridge, Massachusetts, London: The Belknap Press.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books (Srbski prevod (1998). *Tumačenje kultura*. Beograd: XX vek).
- Herkovits, M. J. (1948). *Man and his Works: The science of cultural anthropology*. New York: Knopf.
- Kottak, C. P. (1994). *Cultural Anthropology*. New York (etc.): McGraw-Hill.
- Kroeber, A. L. (1952). *The nature of culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kuhn, T. S. (1964). *The structure of scientific revolutions*. Chicago, London: The University of Chicago Press (slovenski prevod (1998). *Struktura znanstvenih revolucij*. Ljubljana: Krtina).
- Moghaddam, F. M., Taylor, D. M., Wright, S. C. (1993). *Social Psychology in Cross-Cultural perspective*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Rus, V. S. (1997). *Socijalna in societalna psihologija (z obrisi sociopsihologije)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Rus, V. S. (1999). *Sociopsihologija kot sodobna paradigma socialne psihologije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Segall, M. H., Dasen, P. R., Berry, J.W., Poortinga, Y. H. (1999). *Human behavior in global perspective: an introduction to cross-cultural psychology*. Boston (etc.): Allyn & Bacon.
- Smith, P. B., Bond, M. H. (1999). *Social psychology across cultures*. Boston (etc.): Allyn & Bacon.

²⁴ V konkretnem primeru globalizacijske ekonomske migracije so pomembni zgodovinski razvoj, politične in ekonomske spremembe, geoklimatske značilnosti (ekologija).